

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м.Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E - mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Департаменти (управління) освіти
та науки обласних, Київської міської
державних адміністрацій

Заклади освіти

Про створення безпечного освітнього
середовища в закладі освіти та попередження
і протидії булінгу (цькуванню)

З метою підготовки закладів освіти до нового навчального року Міністерство освіти і науки України надсилає рекомендації щодо створення безпечного освітнього середовища та попередження і протидії булінгу (цькуванню).

Додаток: на 5 арк.

Заступник Міністра

Світлана ДАНИЛЕНКО

Відповідно до абзацу десятого частини третьої статті 26 Закону України «Про освіту» керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування).

Відповідно до пункту 1 частини першої Закону України «Про повну загальну середню освіту» безпечне освітнє середовище – сукупність умов у закладі освіти, що унеможлиблюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможлиблюють вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

В рамках Меморандуму про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Представництвом дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та у партнерстві з громадськими організаціями «Дитячий фонд Здоров'я через освіту» та «Ла-Страда Україна» у 2017-2019 роках у пілотних закладах освіти Донецької і Луганської областей відбулось моделювання концепції «Безпечна і дружня до дитини школа» (далі – БДДШ). Заклади освіти-учасники моделювання концепції БДДШ продемонстрували значний прогрес щодо створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Концепція БДДШ визначає стандарти, параметри стандартів, еталонні показники, еталонну модель і критерії відповідності конкретної школи еталонним показникам. Опис ключових ідей, інструментів і ресурсів концепції БДДШ, а також висновки зовнішньої оцінки результатів її пілотування у Донецькій і Луганській областях можна знайти на сайті ЮНІСЕФ.

Звертаємо увагу, що концепція БДДШ містить онлайн-інструмент «Експрес-оцінювання» для здійснення моніторингу актуального стану освітнього середовища та отримання інформації про рівень безпеки, комфорту і привабливості закладу освіти з точки зору учасників освітнього процесу. Для того, щоб скористатись онлайн-інструментом, необхідно зареєструватись за посиланням <http://express.autta.org.ua/>. Детальну інформацію та інструкцію щодо впровадження та ефективного використання онлайн-інструменту можна знайти за посиланням <http://scfs.multycourse.com.ua/ua/>. Рекомендуємо довести до відома керівників закладів освіти про можливість безкоштовно долучитись до онлайн-інструменту самооцінювання рівня безпеки і комфорту закладу освіти. Також

рекомендуємо керівникам закладів освіти сприяти практичному впровадженню концепції БДДШ.

Для практичного впровадження концепції БДДШ в закладі освіти керівник закладу разом з педагогічними (науково-педагогічними) працівниками повинен:

1) ознайомитися із концепцією БДДШ за посиланням <http://scfs.multycourse.com.ua/ua/>;

2) ухвалити рішення з учасниками освітнього процесу закладу освіти щодо доцільності впровадження концепції БДДШ;

3) зареєструвати свій заклад освіти в онлайн-системі «Експрес-оцінювання» за посиланням <http://express.autta.org.ua/>;

4) завантажити з сайту онлайн-системи посібник для користувача закладу освіти та ознайомитися з відповідними інструкціями;

5) провести онлайн-опитування у закладі освіти за участі керівника закладу освіти, педагогічних (науково-педагогічних) працівників, зокрема практичного психолога і соціального педагога, здобувачів освіти, допоміжного персоналу, батьків та інших зацікавлених сторін;

6) пройти навчання з методики комплексного планування і відпрацювання технічних навичок користування онлайн-системою «Індекс безпеки і здоров'я школи» (<http://iz.autta.org.ua/login>);

7) за допомогою онлайн-системи <http://iz.autta.org.ua/login> (або вручну за роздрукованими формами) детально проаналізувати сильні і слабкі сторони свого закладу освіти і скласти комплексний план його вдосконалення;

8) пройти навчання з важливих питань впровадження БДДШ, зокрема з методики компетентнісного навчання, стратегії і змісту підготовки педагогічних (науково-педагогічних) працівників, ефективних практик залучення здобувачів освіти до життя закладу освіти і громади, протидії насильству і булінгу (цькуванню) тощо;

9) організувати постійний моніторинг упровадження концептуальної рамки БДДШ відповідно до циклу вдосконалення закладу освіти, використовуючи наявні інструменти і ресурси;

10) залучати громаду до процесу вдосконалення закладу освіти.

Для підвищення готовності педагогічних (науково-педагогічних) працівників до створення безпечного освітнього середовища рекомендуємо закладам післядипломної педагогічної освіти включити до програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників навчальні модулі з питань компетентнісного навчання і створення безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища:

– онлайн-курс «Безпечна і дружня до дитини школа» (дистанційна форма навчання, обсяг 20 год., <http://scfs.multycourse.com.ua/ua/>);

– онлайн-система «Експрес-оцінювання закладу освіти» відповідно до концепції БДДШ (<http://express.autta.org.ua/>);

– навчальний модуль «Основи формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентності учнів» (очно-дистанційна форма навчання, обсяг 105 год., <https://is.gd/d6ZHyj>);

- типова програма очного тренінгу для вчителів «Вчимося жити разом» (очна форма навчання, обсяг 24 год., <https://is.gd/vKHUI3>);
- навчальний модуль «Методика компетентісного навчання за інтегрованим курсом «Я досліджую світ» (очно-дистанційна форма навчання, обсяг 36 год., <https://is.gd/Поqn6X>);
- онлайн-курс «Основи здоров'язбережної компетентності» (дистанційна форма навчання, обсяг 60 год., <http://multycourse.com.ua/ua>);
- онлайн-курс «Вчимося жити разом» (дистанційна форма навчання, обсяг 30 год., <http://lt.multycourse.com.ua/ua>);
- онлайн-курс «Освіта на основі життєвих навичок» (дистанційна форма навчання, обсяг 24 год., <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/>);
- освітня програма «Базові навички медіатора/медіаторки в закладах освіти. Створення та координація діяльності служби порозуміння з числа учнів та учениць для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній»» (<http://bit.ly/36hJTFt>).

Нагадуємо, що механізм реагування на випадки булінгу (цькування), процедуру застосування заходів виховного впливу в закладах освіти всіх типів і форм власності, крім тих, які забезпечують здобуття освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти, здійснюється відповідно до Порядку реагування на випадки булінгу (цькування) та Порядку застосування заходів виховного впливу, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 № 1646, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2020 р. за № 111/34394. Листом від 13.04.2020 року № 1/9-207 Міністерство освіти і науки України додатково надало роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646.

Міжвідомча координація дій між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти (службами у справах дітей, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органами місцевого самоврядування, керівниками та засновниками закладів освіти, територіальними органами (підрозділами) Національної поліції України) здійснюється згідно з Планом заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладах освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 26.02.2020 № 293 (зі змінами). План заходів спрямований на забезпечення регулярного інформаційного обміну, узгодження завдань та дій щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) між суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно до Закону України «Про освіту» заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх вебсайтах (у разі їх відсутності – на вебсайтах своїх засновників) відкритий доступ до інформації та документів, зокрема:

правила поведінки здобувача освіти в закладі освіти;
план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти;

порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;

порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

Звертаємо увагу, що при розміщенні інформації на сайті необхідно дотримуватися вимог законодавства України про захист персональних даних. У всіх діях, пов'язаних зі створенням і функціонуванням сайту закладу освіти, інтереси дітей є першочерговими. Відповідно до статті 7 Закону України «Про захист персональних даних» забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях і професійних спілках, засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних. Відповідно до частини п'ятої статті 10 Закону України «Про охорону дитинства» розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заподіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється. Будь-яка інформація про сторін булінгу (цькування) у закладі освіти, як і про інших учасників освітнього процесу, не може бути розміщена на сайті закладу освіти, в тому числі: відомості, що стосуються судового провадження, відомості про психічне та фізичне здоров'я, адреси реєстрації місця проживання, приватні номери телефонів та адреси електронної пошти, відомості про сімейний і соціальний стан, відомості про членів сім'ї, відомості про расову чи етнічну приналежність, політичні погляди, релігійні чи інші переконання.

Рекомендуємо ознайомитись для вказаних цілей із виданням «Методичні рекомендації щодо організації роботи сайту закладу освіти (із фокусом на повагу прав людини в онлайн-просторі)» авторства Громко Г., Мельник О., Сокол І., Черних О. (м. Київ: ВАІТЕ, 2020), розміщеним в мережі Інтернет. Також рекомендуємо розміщувати на сайтах закладів освіти інформацію про права людини та права дитини в цифровому середовищі для всіх учасників освітнього процесу. Рекомендовану Міністерством освіти і науки України інформацію можна знайти на сайті за посиланням Головна/Освіта/Позашкільна освіта/Виховна робота та захист прав дитини/Безпека дітей в Інтернеті.

Для підвищення кваліфікації педагогічних (науково-педагогічних) працівників закладів освіти, обізнаності інших учасників освітнього процесу щодо захисту персональних даних рекомендуємо переглянути освітній серіал «Персональні дані» на онлайн-платформі «Дія. Цифрова освіта» (режим доступу за посиланням <https://osvita.diia.gov.ua/courses/personaldata>). Курс допоможе розібратись: що таке персональні дані, які права є щодо захисту персональних даних, що таке політики приватності, як безпечно користуватись онлайн-послугами, як користуватись соціальними мережами без шкоди для персональних даних та ін. Нагадаємо, що на платформі Prometheus можна пройти безкоштовний

онлайн-курс «Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти», що був створений за ініціативи Міністерства освіти і науки України.

Звертаємо увагу, що Міністерство цифрової трансформації у співпраці з ЮНІСЕФ та за інформаційної підтримки Міністерства освіти і науки України, Координаційного центру з надання правової допомоги та Міністерства юстиції України випустило чат-бот «Кіберпес». У чат-боті можна дізнатись про те, як діяти дітям, батькам і вчителям у випадку кібербулінгу. Просимо довести до відома учасників освітнього процесу інформацію щодо чат-боту. Детальну інформацію, а також посилання для завантаження чат-бот у Telegram і Viber можна знайти на сайті Міністерства освіти і науки України за посиланням <https://mon.gov.ua/ua/news/50-pidlitkiv-v-ukrayini-buli-zhertvami-ckuvan-v-interneti-prezentovano-chat-bot-kiberpes-dlya-dopomogi-u-borotbi-z-kiberbulingom>.

Принагідно інформуємо, що відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 року за № 738/35021, дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу підлягає взяттю на профілактичний облік з метою здійснення заходів індивідуальної профілактики поліцейськими підрозділами ювенальної превенції. Просимо довести цю інформацію до відома учасників освітнього процесу.

Звертаємо увагу, що ефективний інструмент запобігання проявам насильства та булінгу (цькування) в закладі освіти є профілактика. Необхідно створити в закладі освіти атмосферу спільної поваги та відповідального ставлення один до одного під час міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу. Здобувачі освіти мають бути ознайомлені з правилами поведінки під час освітнього процесу та відповідними санкціями за їх порушення, безпечними способами повідомлення про випадки булінгу (цькування) або інші прояви насильства, учасниками або свідками яких вони стали, про свою роль в попередженні проявів насильства в закладі освіти. Батьки повинні бути ознайомлені з процедурами повідомлення та реагування на випадки, якщо їх дитина потерпає від насильства і бути впевненими, що заклад освіти буде реагувати на ці повідомлення належним чином відповідно до законодавства.